

MAREK MARIUSZ TYTKO (Cracow, Poland)
e-mail: marek.mariusz.tytko[at]uj.edu.pl

[Rec.:] Lucyna Kulińska, *Działalność terrorystyczna i sabotażowa nacjonalistycznych organizacji ukraińskich w Polsce w latach 1922-1939*, Fundacja Centrum Dokumentacji Czynu Niepodległościowego, Księgarnia Akademicka, Kraków 2009, 743 [1] s., il.

Książka autorstwa Lucyny Kulińskiej pt. *Działalność terrorystyczna i sabotażowa nacjonalistycznych organizacji ukraińskich w Polsce w latach 1922-1939* jest pierwszą naukową tak całościową monografią zagadnienia terroryzmu i sabotażu ukraińskich radykalnych ugrupowań nacjonalistycznych w II Rzeczypospolitej Polskiej w okresie międzywojennym, po traktacie ryskim (1922-1939). Autorka omawia działalność następujących radykalnych, nielegalnych ukraińskich organizacji terrorystycznych: Ukraińska Wojskowa Organizacja (UWO), Organizacja Ukraińskich Nacjonalistów (OUN), nadto sowiecka, agenturalna Komunistyczna Partia Zachodniej Ukrainy (KPZU).

W publikacji opisano terroryzm polityczny, akcje dywersyjne, terror skierowany przeciw Państwu Polskiemu i jego organom w celu osłabienia i unicestwienia polskiej państwowości. Autorka udowodniła, że w wyniku ukraińskiego radykalnego terroru straciło życie lub zostało okaleczonych kilkaset obywateli II Rzeczypospolitej Polskiej (Polaków, Ukraińców, Żydów, Rosjan), głównie policjanci, żołnierze (KOP), urzędnicy państwowi, nauczyciele, wójtowie, sołtysi, leśnicy, listonosze, członkowie „Strzelca”, chłopci, politycy, np. poseł Tadeusz Hołówko, minister Bronisław Pieracki, kurator szkolny Stanisław Sobiński, Sydon Twerdochlib, Sofran Matwijas, Iwan Babij. Autorka pokazała przyczyny i skutki ukraińskiego terroryzmu politycznego (indywidualnego i zbiorowego) stosowanego wobec obywateli II RP.

Książka składa się z siedmiu zasadniczych rozdziałów oraz kilkudziesięciu podrozdziałów. W rozdziale pierwszym pt. *Geneza zjawiska ukraińskiego nacjonalizmu* pokazano kwestie polityki niemieckiej i bolszewickiej w relacji do sprawy ukraińskiej oraz stosunek innych państw do ewentualnego powstania niepodległej Ukrainy po I wojnie światowej. Opisano tu także postawy moskalofili-starorusinów (orientację prorosyjską) i różnicę pomiędzy Ukraińcami nadnieprzańskimi a Ukraińcami galicyjskimi.

Rozdział drugi pt. *Ukraińskie nacjonalistyczne organizacje terrorystyczne w Polsce międzywojennej* ukazuje genezę Ukraińskiej Wojskowej Organizacji (UWO) oraz jej następczyni – Organizację Ukraińskich Nacjonalistów (OUN), nadto ich działalność bojówkarską na terenie Polski we współpracy z wrogimi sąsiadami II RP.

W rozdziale trzecim pt. *Działalność antypaństwowa, terrorystyczna i sabotażowa nacjonalistycznych organizacji ukraińskich w Polsce w latach dwudziestych* nakreślono metody działania UWO i OUN, w tym propagandę i akty terroru w latach 20. XX w.

Z kolei rozdział czwarty pt. *Działalność antypaństwowa, terrorystyczna i sabotażowa nacjonalistycznych organizacji ukraińskich w Polsce w latach trzydziestych* dotyczy terrorystyczno-sabotażowej i propagandowej aktywności OUN w latach 30., eskalacji przemocy w latach 1933-1939, zabójstw i zamachów, przygotowań (1935-1939) do ukraińskiej „rewolucji narodowej”, tj. mającego wybuchnąć antypolskiego powstania. Nadto autorka nakreśliła ukraińskie akcje terroru stosowane przez Ukraińców z OUN wobec ludności żydowskiej w II RP w latach 30.

W rozdziale piątym pt. *Komunistyczne organizacje dywersyjno-terrorystyczne na Kresach i ich związki z UWO-OUN* przedstawiono ich genezę, charakter, sposoby (współ)działania.

Rozdział szósty pt. *Prewencja. Próby przeciwdziałania akjom terrorystyczno-sabotażowym* skupia się na zagadnieniach prewencyjnych - działaniach polskiej administracji, MSW i polskiej policji państwowej, polskich sądów powszechnych, Straży Granicznej (SG), Korpusu Ochrony Pogranicza (KOP), wywiadzie i kontrwywiadzie wojskowym.

W rozdziale siódmym pt. *Zaplecze społeczne skrajnego nacjonalizmu ukraińskiego* autorka opisała w kontekście antypolskiej działalności m.in. następujące organizacje ukraińskie: UNDO, FN, Ukraińska Reprezentacja Parlamentarna, „Proświta”, „Ridna Szkoła”, „Proświtańskie Chaty”, „Sojuz Ukrainok”, „Łuh”, „Sokił”, „Ukraiński Sportowy Sojuz”, „Płast”, nadto antypolską aktywność kleru grekokatolickiego i sakralizację ukraińskiego szowinizmu, np. wspieranie na konkretnych przykładach przez Kościół Grecko-katolicki organizacji nacjonalistycznych (UWO i OUN). Książkę zaopatrzone w podsumowanie (*Zakończenie*), streszczenie angielskie (*Summary*) i streszczenie ukraińskie (*Rezume*).

Monografia posiada także obszerny *Aneks* zawierający źródłowe dokumenty, opracowania, artykuły i przedwojenne wystąpienia sejmowe. Publikację ubogaca obszerna *Bibliografia*. Książka ma *Indeks osobowy* oraz *Indeks geograficzny*.

Pozycja może być użyteczna dla historyków, socjologów, regionalistów jako opracowany materiał źródłowy. książka można polecić nauczycielom historii jako pomocniczy materiał w edukacji historycznej i regionalnej.

Tytuł w języku angielskim (the title in English):

[Rev.:] Terrorism and Sabotage of Ukrainian Nationalist Organizations in Poland in 1922-1939

Abstract (Summary):

A monographic source-based book entitled *Terrorism and Sabotage of Ukrainian Nationalist Organizations in Poland in 1922-1939* (in Polish: *Działalność terrorystyczna i sabotażowa nacjonalistycznych organizacji ukraińskich w Polsce w latach 1922-1939*) has been written by a Polish historian Lucyna Kulińska. She focuses on the history of Ukrainian terrorism and Ukrainian sabotage carried out by the Ukrainian nationalist organizations in Poland in 1922-1939. The book is concerned with Ukrainian nationalism in the Second Republic of Poland (1918-1939) and Polish-Ukrainian relations in 1922-1939. The author paid special attention to the terroristic activity of the Ukrainian Military Organization (UWO) and the Organization of Ukrainian Nationalists (OUN), also the Soviet espionage of the Communist Party of Western Ukraine (CPWU). The book shows the roots of political terrorism, methods of terrorist diversion, terror directed against the Polish State. Lucyna Kulinska also shows the Ukrainian victims of Ukrainian terrorists. Ukrainian nationalist terrorists often murdered not only Polish but also Ukrainian people, who wanted good relations and peace with Poles in the period before World War II in the Second Republic of Poland. The book has been published in Polish.

Key words:

history, terrorism, sabotage, Ukrainian nationalism, Ukrainian nationalist organizations in Poland (1922-1939), Second Republic of Poland (1918-1939), Polish-Ukrainian relations (1922-1939), Ukrainian Military Organization (UWO), Organization of Ukrainian Nationalists (OUN), Soviet Communist Party of Western Ukraine (CPWU), political terrorism, diversion, terror against the Polish State, Ukrainian victims of terrorists,

Słowa-klucze:

historia, terroryzm, sabotaż, ukraiński nacjonalizm, nacjonalistyczne organizacje ukraińskie w Polsce (1922-1939), II Rzeczypospolita Polska (1918-1939), Relacje polsko-ukraińskie (1922-1939), Ukraińska Wojskowa Organizacja (UWO), Organizacja Ukraińskich Nacjonalistów (OUN), sowiecka, agenturalna Komunistyczna Partia Zachodniej Ukrainy (KPZU), terroryzm polityczny, akcje dywersyjne, terror przeciw Państwu Polskiemu, ofiary ukraińskich terrorystów,

Bibliografia (Bibliography):

Kulińska Lucyna, *Działalność terrorystyczna i sabotażowa nacjonalistycznych organizacji ukraińskich w Polsce w latach 1922-1939*, Fundacja Centrum Dokumentacji Czynu Niepodległościowego, Księgarnia Akademicka, Kraków 2009, 743 [1] s., il.